

ازدواج سفید و پیامدهای آن در کشور ایران

افروز عبدی نیان ، بتول علامت ساز

چکیده

ازدواج پدیده‌ای است که از دیرباز و از زمان پیدایش انسان بوده و تا امروز نیز ادامه داشته است. حالا بماند که در این دوره زمان از یک طرف دیگر تمایلی برای ازدواج وجود ندارد و سن ازدواج در حال افزایش است و از طرف دیگر انواع و اقسام ازدواج‌ها به وجود آمده مثل «ازدواج موقت»، «ازدواج صوری»، «ازدواج صیغه‌ای» و... و از طرفی میزان طلاق هم چه به صورت رسمی چه عاطفی افزایش پیدا کرده است.

ما در این تحقیق پدیده‌ی اجتماعی ازدواج سفید را در کشور ایران و پیامدهای آن را بررسی کردیم. با این حال چون این پدیده هنوز بطور کامل شناخته شده عام نیست و از طرفی معایر شرع و دین اسلام در کشورمان ایران است آمار قابل قبول و مستندی برای این پدیده مشخص نشده است..

واژه‌های کلیدی: ازدواج، ازدواج سفید، مسئولیت پذیری، ایران

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه:

علمای اخلاق و جامعه‌شناسی در تعریف زناشویی، عقاید مختلف بیان کرده‌اند که ما به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم:

- علمای اخلاق گفته‌اند: ازدواج عبارت از این است که مردی با زنی در سپردن تعهد اخلاقی، زندگی مشترکی را آغاز می‌کنند تا در غم و شادی و لذت و رنج یکدیگر سهیم باشند و مشکلات زندگی را به یاری همدیگر حل کنند.
- علمای جامعه‌شناسی گفته‌اند: ازدواج یعنی شریک قرار دادن جنس مخالف در زندگی تا این عمل به منظور تشکیل خانواده و تولید نسل انجام پذیرد.
- عده‌ی دیگری از علماء گفته‌اند: ازدواج عبارت از نزدیکی دو جنس مخالف به هم برای استفاده از شهوات به طور منطقی و تولید نسل و تربیت آن به منظور تشکیل جامعه می‌باشد. (کاظمی خلخالی، زین العابدین-۱۳۶۷) [۱]

در این تحقیق به یکی از معضلات زندگی خانوادگی می‌پردازیم.

شاید نام آن را شنیده باشید "ازدواج سفید یا هم باشی" که به معنای نوعی زندگی زناشویی و برقراری رابطه جنسی بدون ثبت رسمی پیوند ازدواج است. البته این ازدواج در غرب وجود داشته است و اکنون در کشورهای جهان سوم از جمله کشور خودمان ایران رایج شده است. و با اینکه با عقاید دینی ما ایرانیان مغایرت داشته، ازدواج سفید روبه افزایش است.

اهداف

هدف کلی: ازدواج سفید و پیامدهای آن در کشور ایران

اهداف جزئی

- ازدواج سفید تا چه میزان در ایران رایج شده است؟
- بررسی تأثیرات منفی و مثبت این پدیده در جامعه و تداوم و پایداری خانواده
- علت رواج این پدیده چیست؟

روش‌شناسی (روش تحقیق):

روش کتابخانه‌ای

یافته‌ها:

ازدواج سفید چیست؟

هم باشی (cohabitation) نوعی زندگی زناشویی و برقراری رابطه جنسی بدون ثبت رسمی پیوند ازدواج است که برخی آن را «ازدواج سفید» نامیده اند. این پدیده گرچه در دنیا پدیده جدیدی نیست، اما در ایران به عنوان یک شوک فرهنگی مطرح شده است. در این نوع ازدواج که در نهادهای دولتی مربوطه یا سازمان های دینی ثبت نمی شود، زن و مرد با هم زندگی می کنند و کارهای مربوط به خانواده بر دوش هر دو است، هرچند از نظر قانونی زن و شوهر رسمی محسوب نمی شوند.

در زبان فرانسوی به این ازدواج، ازدواج قانونی و بدون روابط جنسی اطلاق می شود. بنابراین ازدواج سفید نوعی هم خوانگی است، بدون اینکه هیچ رابطه جنسی میان طرفین باشد. این مراسم قانونی محملی برای دور زدن قانون مهاجرت یا مسائل دیگر به کار می رود. اما در

فرهنگ لغت آکسفورد به ارتباط جنسی بدون ازدواج قانونی، همباشی "cohabitation" گفته می شود. (آزاد ارمکی، ۹۱) [۲]

بنابراین، ازدواج سفید دو معنا می تواند داشته باشد. معنای اول عبارت است از هم خوانگی که ازدواج قانونی بدون ارتباط جنسی است و معنای دیگر، عبارت است از هم باشی که ارتباط جنسی میان دو غیرهمجنس بدون ازدواج رسمی است. معنای دوم شباهت زیادی به نکاح معطاتی دارد. نکاح معطاتی ازدواجی است که به منظور تشکیل خانواده و حق تمتع و رابطه جنسی میان دو جنس مخالف برقرار می شود، اما فاقد ایجاب و قبول لفظی است. در این ازدواج ممکن است طرفین بر مهریه، نفقه و سایر حقوق بین زوجین توافق کنند. صحت این نوع ازدواج (به معنای دوم) از نظر شرعی و قانونی وابسته به صحت عقد نکاح معطاتی است. (سیدی بنایی سید باقر، بهار ۱۳۹۰) [۳]

دلایل روی آوردن به این نوع ازدواج چیست؟

مهم ترین عوامل گرایش به این رابطه تغییرات فرهنگی جامعه ایران، مشکلات مالی جوانان، محک زدن رابطه، آشنایی بیشتر، عدم اعتقاد به ازدواج، سست شدن اعتقادات مذهبی، افزایش مردان تنها و زنان بیوه ناشی از طلاق، الگو برداری از ماهواره و رسانه های بیگانه که قبح این نوع رابطه را از بین می برند، توقعات بالای دختران، قطع وام ازدواج و هرگونه کمک مالی به پسران از سوی نهادهای مالی، شدن به مصرف مواد مخدر و ایجاد خلأ روانی برای دختران، دور ساختن طرفین از شروع جدی زندگی، احساس فریب خوردگی تعهد مالی کمتر در این رابطه، و رهایی از هفت خوان ازدواج رسمی است. (رضایی، حسن، مجله پایش سبک زندگی، ش ۶، ۱۳۹۵) [۴]

محمداسماعیل مطلق (مدیرکل دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس وزارت بهداشت) نیز در خصوص آمار ازدواج های سفید در کشور با بیان اینکه آماری در این زمینه وجود ندارد، اظهار کرد: وظیفه ما ترویج ازدواج سالم است و در این زمینه بر روی ازدواج هایی که ثبت شده است؛ فعالیت می کنیم.

وی با اشاره به اینکه اگر افرادی هستند که تصمیم به چنین کاری دارند ما آمادگی داریم که از بعد سلامت به این افراد مشاوره بدهیم و اختلالاتی که در سلامت افراد ایجاد می کند را برای آن ها شرح دهیم، گفت: ما متولی سلامت جامعه هستیم و حاضریم به دلیل اینکه ازدواج سفید در سلامت فرد و جامعه اختلال ایجاد می کند، در این زمینه کمک کنیم؛ ولی آماری از ازدواج های سفید نداریم. (خبرگزاری

ایلنا) [۵]

آمارها می گوید ازدواج های غیر رسمی لااقل در شهرهای بزرگ رو به گسترش است تا آنجا که بسیاری از مسئولان هم از این پدیده اجتماعی ابراز نگرانی کرده اند برخی از این ازدواج ها به زندگی زیر یک سقف منتهی نمی شود بلکه رابطه آنها در خانه های مجردی پیگیری می شود! گفته می شود ۳۰٪ از جوانان در شهرهای بزرگ در خانه های مجردی زندگی می کنند تا آنجا که برخی کارشناسان دهه ۹۰ را دهه تجردگرینی نامیده اند.

"ازدواج سفید" در کشورهای دیگر

آمارها نشان می دهد امروزه، زندگی بدون ازدواج یکی از شیوه های رایج زندگی در غرب است. بیش از دوسوم زوج های آمریکایی پیش از ازدواج رسمی، مدتی را بدون ازدواج با یکدیگر زیر یک سقف می گذرانند. در سال ۱۹۹۴، حدود ۷/۳ میلیون زوج آمریکایی بدون ازدواج با یکدیگر زندگی می کردند و نزدیک به اواخر دهه ۱۹۹۰، حداقل ۵۰ تا ۶۰ درصد زوج ها حداقل پیش از ازدواج رسمی، مدتی را بدون ازدواج با یکدیگر می گذراندند. این در حالی است که تا پیش از ۱۹۷۰، زندگی بدون ازدواج در ایالات متحده غیرقانونی بود. طبق آمار آمریکا، تعداد زوج های ازدواج نکرده ای که با یکدیگر زندگی کرده اند، از ۱۹۶۰ تا ۲۰۰۰ ده برابر شده و اکنون، زندگی بدون ازدواج، به مرحله ای عادی در روند آشنایی دو فرد تبدیل شده است.

"ازدواج سفید" به ضرر دخترهاست

همزیستی بدون ثبت یا همان «ازدواج سفید» اکنون در جوامع غربی به یک پدیده عادی بدل شده است. حتی در آمریکا که از نظر روابط زن و مرد محافظه کارتر است و پیش از ۱۹۷۰ این مساله غیرقانونی بود، اکنون به یک پدیده نسبتا عادی بدل شده است. از دهه ۷۰ میلادی تا کنون تصویر زن در جوامع غربی تغییر فاحشی کرده است. جنبش آزادی زن که به انقلاب جنسی معروف شد، تغییرات عینی اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، موقعیت زن را در این جوامع متحول کرد. در متن این تحول مناسبات زن و مرد نیز متحول شد.

یکی از این تحولات در رشد همزیستی مرد و زن بدون ازدواج رسمی است که این پدیده برخلاف جوامع غربی کاملا به ضرر دختران ایرانی است. «بیشتر از ۹۰ درصد رابطه دختر و پسرها به ازدواج نمی رسد؛ چون معمولا خود پسر یا خانواده او حاضر نمی شوند چنین دختری که با پسرش در ارتباط است را برای پسر خود بگیرند. آن درصد باقیمانده نیز اگر به ازدواج ختم شود به این خاطر بوده دختر از نظر سطح خانوادگی و مالی بالاتر از خانواده پسر است و پسر به این دلیل ازدواج می کند تا از امکانات دختر و خانواده اش به نفع خود بهره ببرد.»

دخترها در جامعه ما ضرر می کنند چون فرهنگ جامعه ما اینچنین است که وقتی دختری با یک پسر در رابطه باشد بعد از پایان یافتن آن رابطه کسی به سراغش نخواهد رفت و این اتفاق ضربه سنگینی خواهد بود که بر دختران جامعه وارد می شود. این نوع ازدواج ها (ازدواج سفید) همان نامزدی قدیم است که دیگر در جامعه در حال فراموشی است.

"ازدواج سفید" راهی برای فرار از مسئولیت

یکی از بزرگترین علت‌هایی که خانواده‌ها به «ازدواج سفید» تن در می‌دهند به این خاطر است که از بار مسئولیت خود کم کنند: «در ازدواج سفید» به خاطر اینکه هیچ کجا سندی مبنی بر زن و شوهری ثبت نشده است به همین خاطر خیلی راحت این دختر و پسر می‌توانند رابطه خود را پایان بدهند بدون اینکه اتفاقی افتاده و کسی از کسی انتظار و توقعی داشته باشد به همین خاطر در این دوره و زمانه چه چیزی بهتر از این اتفاق؟» این پدیده یک پدیده غربی است که در خانواده‌های امروزی بدون اینکه بدانند چنین فرهنگی در جامعه وجود ندارد رخنه کرده است: «در فرانسه این نوع ازدواج‌ها صورت می‌گیرد تنها به خاطر منفعتشان و بعد از اینکه نیازشان برطرف شد از هم جدا می‌شوند اما در ایران جایی برای چنین رفتارهایی نیست. در این نوع کشورها این نوع ازدواج نوعی قدرت به زن داده می‌شود اما در ایران اینطور نیست؛ چون فرهنگ‌ها با هم فرق می‌کند.»

محققان و جامعه‌شناسان وجود چنین پدیده‌هایی را مخرب می‌دانند و ازدواج سفید و انتخاب مجرد به جای ازدواج را مجموعه‌ای از عوارض این فروریختگی می‌نامند که یکی از مهمترین آنها به خاطر مشکلات اقتصادی است چون در این زمانه مردهای ۳۴-۳۵ ساله هم نمی‌توانند از پس یک زندگی بریبایند به همین خاطر یا ترجیح می‌دهند ازدواج نکنند یا روابط پنهانی داشته باشد.

چون این پدیده هنوز بطور کامل شناخته شده عام نیست و از طرفی مغایر شرع و دین اسلام در کشورمان ایران است هنوز آمار قابل قبولی برای این پدیده داده نشده است.

از نظر روانی مهم ترین آسیب‌هایی که در این نوع رابطه ایجاد می‌شود عبارت‌اند از:

۱- آسیب‌های روانی بر دختران؛ مانند کاهش فرزندآوری، کاهش شانس مادر شدن دختران، کشیده شدن به مصرف مواد مخدر، ایجاد خلأ روانی دور ساختن طرفین از شروع جدی زندگی، احساس فریب خوردگی؛ چرا که تصورشان از این رابطه ارتباطی دائمی بوده است که منجر به ازدواج رسمی می‌شود. (خبرگذاری فارس) [۶]

۲- وجود مشکلات رفتاری و افسردگی و اضطرابی بیشتر در این افراد از دیگر آثار مخرب این نوع رابطه هاست. آنهایی که هم‌خانه هستند، بیشتر از افسردگی و اضطراب رنج می‌برند. زن ازدواج نکرده‌ای که با یک مرد هم‌خانه است، تقریباً چهار بار بیشتر احتمال دارد که تحت مراقبت‌های روان‌پزشکی قرار گیرد. این زن تحریک‌پذیرتر، مضطرب‌تر، نگران‌تر و افسرده‌تر از زن ازدواج کرده است. در یک بررسی از ۱۴ هزار نفر در یک دوره ۱۰ ساله یافته شد که کمتر از ۲۵ درصد از آنهایی که هم‌خانه هستند گفته‌اند در زندگی‌شان به طور کلی بسیار شاد هستند. این در حالی بود که این میزان در بین افراد ازدواج کرده ۴۰ درصد بود.

۳- آنهایی که قبل از ازدواج با هم زندگی می‌کنند بعد از ازدواج زندگی مشترک ناشادتری دارند. یک تحقیق، که توسط انجمن ملی روابط خانوادگی آمریکا از ۳۰۹ فرد تازه ازدواج کرده انجام شد، نشان داد آنهایی که در ابتدا هم‌خانه بوده‌اند بعد از ازدواجشان کمتر شاد هستند. (شغانیوز) [۷]

یکی از مهمترین علل روی آوردن جوانان به این پدیده زیر بار مسئولیت نرفتن است. چه از لحاظ مالی و دادن مهریه و برگزاری مراسم ازدواج و تامین مخارج زندگی متاهلی است. چون در این نوع ازدواج طرفین کار میکنند و هرکدام بسته به توانایی خویش بخشی از مخارج زندگی را برعهده میگیرد. و چه از لحاظ تعهد به یک زندگی پایدار. یعنی هیچ کدام از طرفین تعهدی برای ادامه زندگی ندارند و هر موقع که بخواهند می توانند رابطه را تمام کنند. حال اینکه سرنوشت هریک علی الخصوص دختر چگونه خواهد بود نامعلوم است.

تحقیقات نشان می دهد که آنهایی که تصمیم به ازدواج سفید می گیرند ویژگی ها و نقاط ضعفی دارند که راضی به ازدواج سفید می شوند و همین مسئله نشان می دهد که به درد ازدواج نمی خورند.

پیشنهادهاد

بسیاری از مردم عامه از این نوع ازدواج تاکنون آگاهی ندارند؛ بنابراین بهتر است به شایعات دامن نزنیم و هرکس درصدد چاره جویی برای حل این مشکل کند. باید از طریق رسانه ها آگاه سازی شود تا هم والدین و هم جوانانی که خطر این پدیده تهدیدشان می کند آگاه شوند. البته این کار به طریقی انجام شود که باعث دلزدگی و مورد تمسخر جوانان نشود.

کمیته ای سازمان یابد تا نکات ظریف و دقیق و علت های این ازدواج ها را شناخته و سعی براین باشد که این ازدواج هارا در زیر شرع و حکم دین اسلام بیاورد. یعنی ازدواج سفید رابه عقد دائم یا موقت تغییر دهد.

منابع:

- [۱] کاظمی خلخالی زین العابدین ، زناشویی راز خوشبختی ، نشر محمد ، چاپ سوم ، ۱۳۶۷ ، ص ۳۰
- [۲] آزاد ارمکی تقی، همخانگی؛ بهار و تابستان ۱۳۹۱، «پیدایش شکل های جدید خانواده در تهران»، جامعه پژوهی فرهنگی، سال سوم، شماره اول، ص ۴۳-۷۷.
- [۳] سید باقر سیدی بنایی، بهار ۱۳۹۰، «بررسی نکاح معاطاتی از منظر فقه و حقوق موضوعه»، فصلنامه تخصصی فقه و مبانی حقوق اسلامی، سال هفتم، شماره ۲۳، ص ۸۷-۱۱۳.

[۴] رضایی، حسن، مجله پایش سبک زندگی، ش ۶، ۱۳۹۵

[۵] www.ilna.ir

[۶] پایگاه خبرگزاری فارس، مقاله ازدواج سفید یا سیاه زیستن

[۷] شفا نیوز، مقاله نگاهی به علل و عوامل هم خانگی دختر و پسرهای مجرد در ایران و امریکا. پایگاه الف، سرطان ازدواج در ایران